KESKI-SUOMEN LIITTO

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

3.10.2025

E 73/2025 vp

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

Lausunto valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi

Keski-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksiään EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen ja Suomen vaikuttamistyöhön.

Ehdotuksemme maa- ja metsätalousvaliokunnan huomioitavaksi:

- Suomen luonnonolosuhteet huomioon ottaen maatalouspolitiikan rahoituksen tulee sisältää riittävät erityisjärjestelyt, joilla turvataan kannattavan ja kestävän maatalouden harjoittaminen koko Suomessa. Tämä on välttämätöntä myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

- Perheviljelmäpohjainen maatalous ja suorien tukien kohdentaminen aktiivisille tuottajille varmistaa tuotannon jatkuvuutta ja viljelijöiden toimeentuloa haastavissa olosuhteissa.

- Koheesiopolitiikan tulee jatkossakin perustua itsehallinnolliseen aluelähtöisyyteen ja alueilla täytyy olla vahva rooli koheesiopolitiikan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Suomessa koheesio- ja maaseutupolitiikan toimeenpano on maakunnissa (NUTS3) ja kunnalliseen itsehallintoon perustuvat maakunnat vastaavat alueiden kehittämisen suunnittelusta.

- Rahoituskehyksen joustavuutta ei tule toteuttaa pitkäjänteisen kehittämisen kustannuksella.

- Koko Suomi on EU:n itäistä ulkoraja-aluetta, ja itärajan sulkeutumisen vaikutukset näkyvät kaikkialla Suomessa. Ulkoraja-alueet tarvitsevat sisäasioiden rahastosta sekä ns. kovan turvallisuuden investointeja että elinvoimaa tukevia toimia.

- Tulosperusteisten mallien laajempi käyttöönotto voi lisätä rahoituksen vaikuttavuutta ja keventää hallinnollista taakkaa.

Koheesio- ja maaseuturahoituksen tarve ei ole vähentynyt

Suomen hyväksyvä kanta koheesiorahoituksen vähenemiselle on harkitsematon. Perusteluna esitetään, että koheesion tarve on vähentynyt. Tämä ei pidä Suomessa paikkaansa. Alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä niin Suomessa kuin koko EU:ssa. Nettomaksajamaana Suomen tulisi arvioida huolellisesti rahoituksen vaikuttavuutta yritystoiminnan kasvussa, TKI-toiminnan edellytysten vahvistamisessa korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, työllisyyden

hoidossa ja ilmastonmuutoksen torjunnassa. Jos Suomi luopuu EU-rahoituksesta, sen tulee vastaavasti lisätä kansallista rahoitusta.

Suomen kanta budjetin kokonaistasoon perustuu puutteelliseen vertailuun nykyisen ohjelmakauden budjetin ja tulevan kauden budjettiehdotuksen välillä. Liitteessä 1 esitetyssä taulukossa ei ole huomioitu RRF-rahoitusta (Recovery and Resilience Fund), jonka suuruus oli noin 750 miljardia euroa. Kun se lisätään vertailuun, budjetit ovat melko samansuuruiset. Lisäksi on huomioitava, että RRF oli koronapandemiasta toipumisen rahoitusta, ja nyt MFF:ssä ko. summat ovat sen takaisinmaksua eli menoja.

Aluelähtöisyys NRP-suunnitelman tärkein periaate

Komission ehdotus kansallisesta kirjekuorimallista (NRP) tarjoaa mahdollisuuden koota yhteen aluekehittämisen, maaseudun ja maatalouden, kalatalouden ja sisäisen turvallisuuden rahoitusvälineet. Tämä lisää johdonmukaisuutta, vähentää päällekkäisyyttä ja tuo synergiahyötyjä. Keski-Suomen liitto korostaa, että aluelähtöisyys on säilytettävä järjestelmän perustana. Vain näin varmistetaan, että rahoitus kohdentuu aidosti paikallisiin tarpeisiin ja tukee alueiden vahvuuksia.

Kansallisella tasolla NRP-rahaston sisäinen koordinointi on tärkeää, jotta vältetään pirstaloituminen ja hallinnonalakohtainen siiloutuminen. Monirahastoinen toimintatapa on Suomelle ennestään tuttua, sillä ohjelmakaudella 1995–1999 Suomi toteutti neljän rahaston 5b- ja 6-ohjelmia.

Aluekehityksen, sosiaalisten tavoitteiden sekä maaseudun kehittämisen varat on koordinoitava maakunnallisesti, jotta varmistetaan hankkeiden vaikuttavuus sekä kohdentuminen aitoon tarpeeseen. Maakuntien liitoilla täytyy kansallisen toimeenpanolain nojalla olla merkittävä ja konkreettinen rooli kansallisten suunnitelmien laatimisessa ja päätöksenteossa.

Pitkäjänteisyyden ja joustavuuden tasapaino

Keski-Suomen liitto painottaa, että rahoitusjärjestelmän on tuettava pitkäjänteistä aluekehittämistä ja rakenteellista muutosta. Uudistuksessa tavoiteltava joustavuus ei voi tarkoittaa sitä, että resursseja ohjataan lyhyen aikavälin kriisinhallintaan, vaan niiden on vahvistettava alueiden resilienssiä ja kykyä selviytyä tulevistakin murroksista. Siksi kansallisen kirjekuoren tukimuotoista rahoitusta ei saa kohdistaa äkillisten kriisien tai poikkeustilojen ratkaisemiseen. Näille toimenpiteille täytyy osoittaa jokin muu väline ja rahoitus.

Jäsenmaan NRP-suunnitelmassa pitää olla vapaus valita, mitä NRP-asetuksen 3. artiklan kohtia suunnitelmassa toteutetaan. NRP-asetukseen ei tule lisätä EU-tason korvamerkintöjä, vaan päätökset kohdennuksista esim. Leader-toimintaan ja kestävään kaupunkikehittämiseen tulee jättää kansalliseen harkintaan.

Tulosperusteisuuden hyödyt ja riskit

Keski-Suomen liitto kannattaa tulosperusteisia malleja, kun ne palkitsevat vaikuttavuudesta ja kun niiden rinnalla turvataan alueiden vapaus valita kehittämisen painopisteet paikallisten tarpeiden mukaan.

Komission esittämä tulosperusteisuus ja joustomekanismit lisäävät tavoitteellisuutta ja läpinäkyvyyttä. Mekanismilla voi palkita alueita, jotka onnistuvat kehittämään elinkeinoelämää ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä. Samalla on kuitenkin tunnistettava riskit:

- mittareihin keskittyminen voi ohjata toimia pois pitkäjänteisestä kehittämisestä
- alueiden erilaiset lähtökohdat voivat johtaa epäjohdonmukaiseen kohteluun ja
- hallinnollinen taakka pahimmillaan lisääntyy, jos raportointivelvoitteet jatkuvat liian yksityiskohtaisina.

On välttämätöntä, että kun Suomi vaatii Euroopan komissiolta säädösten purkua, se noudattaa sitä myös omassa toiminnassaan. Nykyisellä ohjelmakaudella välittävien toimielinten työ on moninkertaistunut monin osin tiukkojen kansallisten linjausten vuoksi. Samalla välittävien toimielinten käytössä olevat resurssit ovat enemmän kuin puolittuneet.

Suomen erityispiirteet NSPA ja itäraja

EU:n koheesiopolitiikan painopisteissä on huomioitava pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus sekä EU:n itäisten ulkoraja-alueiden muuttunut toimintaympäristö. Koska koko Suomi on EU:n itäistä ulkoraja-aluetta, rajan sulkeutumisen vaikutukset näkyvät kaikkialla Suomessa esim. metsäteollisuudessa.

Suomen tulee neuvotteluissa huolehtia, että itärajan turvallisuuteen esitettyä 1,6 miljardin euron erillisrahoitusta voitaisiin käyttää myös elinvoiman kehittämiseen ja ruokaturvaan. Pelkkä rajaturvallisuuden parantaminen ei alueiden kannalta ole riittävää.

Kilpailukykyrahasto täydentää alueiden kasvua

Kilpailukykyrahasto kasvaa merkittävästi, ja edunsaajina tulevat olemaan erityisesti suuryritykset sekä yliopistot. Rahasto ei kuitenkaan toimi suorana korvaajana aluekehitys- tai maaseuturahoitukselle. Monet pk-yritykset eivät pääse käsiksi EU:n suoraan kilpailukykyrahoitukseen. Kilpailukykyrahastossa tulee huomioida pk-yritykset ja alueelliset innovaatioekosysteemit, kuitenkin säilyttäen excellence-perusteiset kriteerit.

Lisätietoja lausunnosta antaa aluekehitysjohtaja Pirjo Peräaho, pirjo.peraaho@keskisuomi.fi, 040 591 0760.

KESKI-SUOMEN LIITTO

Pekka Hokkanen
maakuntajohtaja